

Analysis of the process of defense diplomacy between the Islamic Republic of Iran and the Russian Federation at the bilateral level, 2010-2035

 kamel moniri^{1✉} **iraj amirpur**² **yagoob yousefvand**³

1. Assistant Professor of Geopolitics, IRI Military Command and Staff University, Tehran, Iran. (Corresponding Author) Email: k.moniry@casu.ac.ir

2. Master's Degree in Geopolitics, IRI Military and Staff University, Tehran, Iran. Email: amirpooriraj7@gmail.com

3. Assistant Professor of Basic Science Studies and Research, Imam Ali (AS) Officers' University, Tehran, Iran. Email: yousefvand.yagoob@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Objective: This article aims to analyze the defense diplomacy of the Islamic Republic of Iran with the Russian Federation in the years 2010-2035.
Article history: Received : 2024-12-28 Received in revised form: 2025-2-3 Accepted : 2025-3-5 Published online : 2025-8-23	Methodology: This article is applied, and the data analysis was done using the trend analysis method, which is also analytical and future research in nature.
Keywords: <i>defense diplomacy, Iran, trend analysis, Russia</i>	Finding: The research findings show that after the start of the Ukraine-Russia war and the erosion of the war, strategies have changed from one-sided tactics to two-sided tactics.
	Conclusion: Considering the trend analysis and strengthening of the Islamic Republic of Iran's defense diplomacy with the Russian Federation at the bilateral level, there are grounds for transforming the relations between the two countries from a tactical to a strategic partnership in the medium term.

Cite this article: Moniri, Kamel; Amirpur, Iraj; Yousefvand, Yagoob (1404). Analysis of the process of defense diplomacy between the Islamic Republic of Iran and the Russian Federation at the bilateral level 2010-2035, *Defensive Future Studies*, 10 (37). 129-151.

DOI: [10.22034/dfs.2025.2049189.1871](https://doi.org/10.22034/dfs.2025.2049189.1871)

Extended Abstract

Introduction

In the current global geostrategic landscape, Iran's defense diplomacy as a regional power in Southwest Asia and Russia's, as a major power in Eurasia, hold considerable significance. Amid a world rife with political and security conflicts, Western expansionist policies, sanctions, and the ongoing war between Ukraine and Russia have intensified bilateral military-defense relations between the two nations. The Ukraine war has further strengthened Iran's defense diplomacy with Russia at both local and regional levels, positioning Iran as one of the primary customers of Russian military industries. These security ties also influence the training and development of armed forces. This research aims to analyze Iran's defense diplomacy with the Russian Federation from 2010 to 2035, focusing on the evolution of defense relations between the two countries during this period. This forms the central research question.

Method

This article adopts an applied, and qualitative approach. Data analysis is conducted using trend analysis both analytical and forward-looking alongside the construction of an impact matrix. The interaction of variables in Iran–Russia defense diplomacy (2010–2024) and their mutual influence are examined and recorded within the matrix. In this matrix, a score of 0 indicates no effect, 1 indicates low effect, 2 indicates moderate effect, and 3 indicates high effect. The degree of influence of each variable is assessed, and based on these scores, the process is analyzed accordingly.

RESULT

At this critical juncture, both countries have cooperated not only bilaterally but also regionally to establish deterrence. An examination of defense relations up to 2022 reveals that Russia maintained a tactical approach toward Iran, similar to previous periods. Western sanctions against Iran and the suspension of the Joint Comprehensive Plan of Action led to a decline in military relations, particularly in arms transfers. However, following the outbreak of the Russia–Ukraine war in 2022, Iran's military cooperation with Russia expanded across arms transfers, training, and technical exchanges. Consequently, Russia's previously unilateral tactical approach evolved into a bilateral strategy. Based on the analysis of Iran's defense diplomacy process and the impact matrix, as well as regional and global developments, the defense diplomacy between the two countries is undergoing a growth trajectory. Given the ongoing war in Ukraine and the signing of a strategic

agreement, Iran has the potential to become a strategic partner of Russia in the medium term.

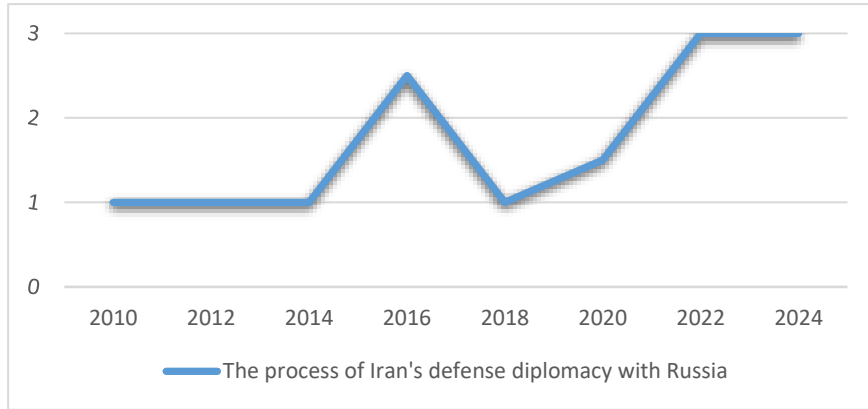

Chart- Iran's Defense Diplomacy Process with Russia (2010-2024)

Conclusion

During this period, the defense strategies of both countries shifted compared to previous phases. The total value of military contracts amounted to \$481 million. One reason for the relatively low volume of contracts was Russia's tactical strategy. However, after the onset of the Russia–Ukraine war and the prolonged nature of the conflict, strategies transitioned from unilateral to bilateral. Prior to the war, military cooperation primarily involved arms transfers, training, and technical exchanges from Russia to Iran. With the escalation of Iran's involvement, it emerged as Russia's largest military partner.

Keywords: defense diplomacy, Iran, trend analysis, Russia

تحلیل روند دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران با فدراسیون روسیه در سطح دوجانبه ۲۰۳۵-۲۰۱۰

کامل منیری^۱، ایرج امیرپور قوجه بیگلو^۲، یعقوب یوسفوند^۳

۱. استادیار ژئوپلیتیک، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، تهران، ایران. (نویسنده مسئول) رایانامه: k.moniry@casu.ac.ir
۲. دانش آموخته کارشناسی ارشد ژئوپلیتیک، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، تهران، ایران. رایانامه: amirpooriraj7@gmail.com
۳. استادیار مطالعات و تحقیقات علوم پایه، دانشگاه افسری امام علی (ع)، تهران، ایران. رایانامه: yousefvand.yagoob@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی تاریخچه مقاله: تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۰۸ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۱/۱۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۱۵ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۶/۰۱ کلیدواژه‌ها: ایران، دیپلماسی دفاعی، روسیه، تحلیل روندی، تاکتیکی به شریک استراتژیکی در بازه زمانی میان مدت وجود دارد.	هدف: هدف این مقاله تحلیل دیپلماسی دفاعی ایران با فدراسیون روسیه در سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۳۵ هست. روش‌شناسی: این مقاله از نوع کاربردی است شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها با توجه به رویکرد کیفی بودن، با استفاده از روش تحلیل روندی انجام شده است که ماهیت تحلیلی و آینده پژوهی نیز داشته باشد. یافته‌ها: یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد بعد از شروع جنگ اوکراین با روسیه و فرسایشی شدن جنگ، راهبردها از تاکتیکی یک طرفه به تاکتیکی دوطرفه تغییر یافته است به این شکل که قبل از جنگ فعالیت‌های نظامی در بخش‌های انتقال تسلیحات، مبادله‌های آموزشی و فنی از روسیه به ایران بوده است ولی با شروع جنگ، ایران به‌عنوان بزرگترین حامی نظامی فدراسیون روسیه تبدیل شد و قراردادهای در قالب معاوضه‌ای صورت می‌گرفته است. نتیجه‌گیری: با در نظر گرفتن تحلیل روندی و تقویتی دیپلماسی دفاعی ایران با روسیه در سطح دوجانبه، زمینه‌های تبدیل شدن روابط دو کشور از تاکتیکی به شریک استراتژیکی در بازه زمانی میان مدت وجود دارد.

DOI: [10.22034/dfs.2025.2049189.1871](https://doi.org/10.22034/dfs.2025.2049189.1871)

ناشر: دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

مقدمه

در طول تاریخ جهان گردآوری ارتش منسجم در کنار تأمین تسلیحات مناسب جهت سازمان‌دهی امور دفاعی و فراهم ساختن مقدمات تهاجم و پاسخ‌دادن به تهدیدات از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده است (معراجی، ۱۴۰۰: ۳۱) در شرایط کنونی جهان، دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران و روسیه بخشی از راهبرد و استراتژی هر دو کشور است که به‌عنوان ابزاری در دستیابی به اهداف اصلی و همچنین ایجاد صلح، ثبات و امنیت در سطح ملی و منطقه‌ای عمل می‌کند. امروزه قدرت دفاعی یکی از بنیادی‌ترین نیازهای هر جامعه و مهم‌ترین عامل بقاء و صلح جوامع بشری است و به‌طور حتم کشوری مانند، جمهوری اسلامی ایران، محیط امنیتی‌اش را در عرصه‌های داخلی، منطقه‌ای و جهانی براساس منافع، اهداف و ارزش‌های اساسی و میزان قدرت خود را تعریف و در قالب دیپلماسی‌های دفاعی دوجانبه افزایش می‌دهد همچنین روسیه در سال‌های اخیر با اعتقاد به اینکه نیروی نظامی یکی از اجزای اساسی ایده بازگرداندن وضعیت روسیه به‌عنوان یک ابرقدرت جهانی است به توسعه دیپلماسی نظامی از طریق بازسازی و بهینه‌سازی حوزه دفاعی و نظامی خود مبادرت نموده است (winnine, 2016: 3).

در ساختار ژئواستراتژی جهان کنونی، دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان قدرت منطقه‌ای در جنوب غرب آسیا و روسیه به‌عنوان قدرت بزرگ منطقه‌ای اوراسیا، در قالب تشکیل مثلث همکاری‌های دفاعی ایران، روسیه و چین مطرح شده و قابل بررسی است. در ساختار و روابط کنونی نظام بین‌الملل و با در نظر گرفتن شرایط جهان آکنده از تعارضات سیاسی-امنیتی، تحولات منطقه‌ای، دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران با فدراسیون روسیه در سطح دوجانبه تقویت شده است در شرایط کنونی جهان یکی از دلایل تقویت دیپلماسی ایران با فدراسیون روسیه سیاست‌های توسعه طلبانه غرب بوده است چرا که منفعت‌گرا و عمل‌گرا بودن سیاست روسیه بیانگر این نکته هست که روس‌ها در شرایطی به جمهوری اسلامی ایران نزدیک خواهند شد که ایران، در عدم وابستگی به غرب بتواند به‌عنوان مکمل ژئواستراتژیکی و ژئوپلیتیکی روسیه ایفای نقش نماید، از دلایل دیگر تقویت روابط نظامی دو کشور شروع جنگ بین روسیه و اوکراین بوده است در واقع عامل اصلی شروع جنگ را روسیه همان سیاست‌های غرب عنوان کرد و روسیه نفوذ غرب را در این منطقه تهدیدی برای امنیت ملی خود نیز تلقی می‌کند چرا که اوکراین به‌عنوان حیات خلوت و منطقه حایل بین روسیه و غرب، علی‌الخصوص ناتو محسوب می‌شود این جنگ دیپلماسی دفاعی ایران با روسیه را در سطح ملی و منطقه‌ای

تقویت کرد و ایران به یکی از مشتریان اصلی صنایع نظامی روسیه تبدیل شد به طوری که بر روابط امنیتی دو کشور در بخش آموزش نیروهای مسلح و توسعه تسلیحات پیشرفته نیز تأثیرگذار بوده است به عنوان مثال ایران صدها پهپاد شاهد را به روسیه عرضه کرده و در قبال آن پرسنل نظامی ایران آموزش هواپیماهای جنگنده سوخو-۳۵ را گذراندند. سامانه‌های دفاع ضد هوایی و بالگردهای جنگی نیز بخشی از مذاکرات ایران و روسیه نیز بوده است. از طرف دیگر جمهوری اسلامی ایران تحت تأثیر تحریم‌های ۴۰ ساله غرب برای حفظ منافع خود و برقراری توازن در منطقه مجبور به تقویت روابط دیپلماسی دفاعی از جمله واردات و تسلیحات نظامی- دفاعی بوده است.

با عنایت به مطلب فوق، تحقیق حاضر به دنبال تحلیل دیپلماسی دفاعی ایران با فدراسیون روسیه بین سال‌های ۲۰۳۵-۲۰۱۰ است و اینکه روند دیپلماسی دفاعی دو کشور در بازه زمانی ۲۰۳۵-۲۰۱۰ چگونه بوده است؟ سوال اصلی پژوهش است.

مرور پیشینه و مبانی نظری

پیشینه‌های پژوهش

اختیاری در مقاله‌ای تحت عنوان، «دیپلماسی نظامی روسیه در برابر غرب (۱۴۰۱)» بیان می‌کند که روسیه از اهرم‌های دیپلماسی نظامی برای ایجاد روابط نزدیک با کشورهای منطقه استفاده می‌کند. این الگو قویاً نشان می‌دهد که هدف نهایی مسکو دستیابی به اهداف سیاست خارجی در منطقه و همچنین معرفی خود به عنوان یک بازیگر تأثیرگذار در عرصه بین‌المللی است. سیاست روسیه در غرب آسیا اساساً بر اساس جستجوی مواد خام یا بازارهای خارجی نیست، بلکه استراتژی امنیت ملی و اعتبار جهانی است.

چارلز ای زیگلر^۱، در مقاله‌ای تحت عنوان «دیپلماسی نظامی روسیه، به چالش کشیدن غرب (۲۰۱۸)» بیان می‌کند که دیپلماسی روسیه توانسته است از یک جهت‌گیری غیرفعال و غربی به سمت یک جهت‌گیری عضلانی و چندجانبه تکامل یافته و روسیه در سال‌های بلافاصله پس از پرسترویکا به دنبال هویت جدید پس از شوروی بود و از زمان ریاست جمهوری ولادیمیر پوتین دیپلماسی روسیه در چندین کشور بسیار

¹- Charles E. Ziegler

موثر شده است مسائل دیپلماتیک این موارد عبارتند از: تبلیغ و نمایندگی روسی منافع ملی؛ دفاع از اصول کلیدی حاکمیت؛ عدم تداخل در امور داخلی؛ و احترام به روسیه به عنوان یک قدرت بزرگ؛ تحکیم فضای شوروی سابق به عنوان حوزه ممتاز نفوذ روسیه و پرداختن به نگرانی های امنیتی حیاتی روسیه در منطقه اوراسیا از جمله؛ نگرانی های سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) و گسترش اتحادیه اروپا (EU) به سمت شرق.

تاج آبادی و مرادیان در مقاله ای تحت عنوان «دیپلماسی دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران در برابر دیپلماسی اجبار ایالات متحده آمریکا (۱۳۹۳)» بیان می کند که با توجه به رویکرد دیپلماسی دفاعی - امنیتی کشور جمهوری اسلامی ایران و نیز با در نظر گرفتن تحفظ هرچه بیشتر منافع ملی کشور، ارائه مدل مفهومی مطلوب برای شناخت چالش ها، از نتایج ارزشمند و پایدار آن به شمار می رود.

دانا استرول^۱ در مقاله ای تحت عنوان «همکاری نظامی روسیه و ایران و تهدیدات علیه منافع ایالات متحده آمریکا (۲۰۲۴)» بیان می کند که همکاری ایران و روسیه قبل از تصمیم مسکو در سال ۲۰۱۵ برای هماهنگی نظامی با تهران و مداخله در سوریه به نمایندگی از رژیم اسد وجود داشت. اما اکنون از همکاری تاکتیکی به یک مشارکت دفاعی تمام عیار تبدیل شده است. کسانی که بر خاورمیانه متمرکز شده اند مدت ها است که به این فرض چسبیده اند که روسیه بازیگر مسلط در روابط دوجانبه است و بنابراین می توان برای تأثیرگذاری و تعدیل اقدامات بی ثبات کننده ایران، از برنامه غیرقانونی سلاح های هسته ای تا تکثیر سلاح های پیشرفته و غیردولتی، استفاده کرد.

مطلبی در مقاله ای تحت عنوان «دیپلماسی دفاعی ایران در گام دوم انقلاب اسلامی؛ اهداف، راهبرد و الزامات (۱۴۰۰)» بیان می کند که دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران بواسطه اهداف و راهبردهای همچون مدیریت حوزه های امنیتی، فراهم کردن زمینه تأمین فناوری تجهیزات یا تسلیحات دفاعی، نقش آفرینی در بازدارندگی، خلع سلاح و کنترل تسلیحاتی، کسب منافع اقتصادی، اعتمادسازی در حوزه های نظامی، مبارزه با تروریسم، گسترش همکاری های دفاعی - نظامی با کشورها، توسعه تعاملات با نهادهای منطقه ای و بین المللی گامی مؤثر در تولید و زایش بیش از پیش قدرت ملی، نیل به

^۱ - Dana stroul

ثبات و امنیت پایدار در فرایند گام دوم انقلاب اسلامی در مسیر تمدن سازی نوین بشمار می آید.

با عنایت به پیشینه تحقیق، مقاله‌ای تحت عنوان تحلیل روند دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران با فدراسیون روسیه در سطح دوجانبه ۲۰۳۵-۲۰۱۰، پرداخته نشده است و مقالات موجود در مجلات تنها بخشی از رابطه نظامی ایران و روسیه را مورد بررسی قرار دادند، که از این حیث مقاله حاضر از جنبه نوآورانه برخوردار است و همچنین مقاله ذکر شده از نوع کاربردی است که می‌تواند در برنامه‌ریزی و اتخاذ تدابیر در روند دیپلماسی دفاعی دو کشور، برای سران نظامی و دیپلمات‌های نظامی مفید واقع شود و چشم‌اندازی را برای نیروهای مسلح در بخش دیپلماسی دفاعی با کشور روسیه تدوین می‌کند.

مبانی مفهومی و نظری

دیپلماسی دفاعی:

عبارت است از انجام مذاکرات و ایجاد روابط بین ارتش‌های کشورها، توسط دیپلمات‌های نظامی که هدف آن تأثیرگذاری بر محیطی است که نیروی نظامی در آن فعالیت می‌کند و همچنین نیز به فعالیت‌هایی از قبیل صادرات و واردات تسلیحات و تجهیزات نظامی، گفتگوهای امنیتی و راهبردی و نظایر این‌ها که از سوی ارتش‌های کشورها اعمال می‌شود (تاج‌آبادی و مرادیان، ۱۳۹۳: ۳). در دیپلماسی دفاعی توسعه فضای اعتماد در میان کشورها مهم‌ترین ویژگی این مبحث محسوب می‌شود (میرحسینی و رحیم‌پوراصل، ۱۳۹۷: ۶) و در واقع سازوکاری است که نقش مهمی در رسیدن به اهداف سیاست‌های امنیتی کشورها ایفا می‌کند (یوسفوند و مهدیان، ۱۳۹۸: ۱۱۸).

- فعالیت‌های دیپلماسی دفاعی:

- ✓ برقراری روابط دوجانبه و چندجانبه بین مقامات ارشد نظامی
- ✓ تعیین وابستگان نظامی در کشورهای خارجی
- ✓ قراردادهای همکاری دفاعی دوجانبه
- ✓ آموزش پرسنل نظامی
- ✓ ارائه تخصص و مشاوره در مورد کنترل دموکراتیک نیروهای مسلح، مدیریت دفاعی و حوزه‌های فنی نظامی
- ✓ استقرار پرسنل نظامی در وزارتخانه‌های دفاع و نیروهای مسلح کشورهای همکار

✓ استقرار تیم‌های آموزشی

✓ تأمین تجهیزات نظامی و سایر کمک‌های مادی

✓ مانورهای نظامی دوجانبه یا چندجانبه برای اهداف آموزشی (winger, 2014).

نظریه بازدارندگی؛ تئوری بازدارندگی یکی از نظریه‌هایی است که مبتنی بر رئالیسم در عرصه بین‌المللی است. این نظریه پس از جنگ جهانی دوم در کنار تضعیف آرمان‌گرایی مورد توجه محققان راهبردی قرار گرفته است. این نظریه بر «قدرت» در روابط بین‌الملل به عنوان عامل اصلی تبیین‌کننده روابط بین کشورها تأکید می‌کند و از این رو ضمن رد نظریه‌های آرمان‌گرا، بر این باور است که درجه قدرت بر سطح امنیت ملی تأثیر می‌گذارد (رحیمی، ۱۳۹۵) در واقع این نظریه در ابتدا برای بازدارندگی هسته‌ای به کار رفته است و بیان می‌کند که جنگ‌افزارهای هسته‌ای به علت قدرت تخریب بالا می‌توانند از حمله نظامی یک کشور قدرتمندتر جلوگیری کنند. به گفته برنارد برودی «تاکنون هدف اصلی تشکیلات نظامی پیروزی در جنگ‌ها بوده است اما از این پس هدف اصلی آن باید جلوگیری از جنگ باشد». تقریباً هیچ هدف مفید دیگری نمی‌تواند داشته باشد و یک بازدارنده هسته‌ای باید همواره آماده باشد و هیچگاه استفاده نشود (Brodie, 1959).

استراتژی بازدارندگی هسته‌ای بر دو شرط اساسی متکی است: توانایی مقابله به مثل پس از یک حمله غافلگیرانه باید معتبر تلقی شود و اراده برای مقابله به مثل باید به عنوان یک امکان، هرچند نه لزوماً ولی به عنوان یک قطعیت درک شود (Wallenfeldt, 2024). در دنیای امروز، تأمین امنیت ملی در برابر تهدیدات خارجی، نمی‌تواند از دو صورت خارج باشد یک کشور فرضی، یا باید همانند بسیاری از کشورهای منطقه با توسل به استراتژی اتحاد و ائتلاف با قدرت‌های بزرگ امنیت خود را تأمین کند (مثل ترکیه در سازمان آتلانتیک شمالی) و راه دیگر اینکه با تکیه بر منابع ملی و خوداتکائی دفاعی، به تأمین امنیت خود بپردازد. جمهوری اسلامی ایران بعد از انقلاب اسلامی همواره عضو هیچ پیمان نظامی برای تأمین امنیت خود نشده است و همواره برای تأمین امنیت خود در برابر دشمنان خارجی هزینه‌ها و خسارات مادی و انسانی را متحمل شده است در چند سال اخیر فدراسیون روسیه و جمهوری اسلامی ایران به درکی از مفهوم امنیت دست یافتند که هر دو کشور برای تأمین امنیت و بازدارندگی ناچارند با یکدیگر همکاری کنند هر دو کشور در قالب دیپلماسی دفاعی در سطح دوجانبه مثل انتقال تسلیحات به

یکدیگر و در سطح منطقه‌ای مثل حل بحران‌های موجود در منطقه (بحران سوریه) به گسترش روابط نظامی با یکدیگر پرداختند سطح این همکاری‌ها با سیاست‌های توسعه‌طلبانه غرب، گسترش پیمان نظامی ناتو به شرق و شروع جنگ روسیه با اوکراین در پی این سیاست افزایش پیدا کرد و هر دو کشور با به‌روز کردن سیستم دفاعی خود به ایجاد بازدارندگی در سطح منطقه و جهان پرداختند.

روش‌شناسی پژوهش

این مقاله از نوع کاربردی و کیفی بوده است شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها در گام اول، با توجه به رویکرد کیفی بودن، با استفاده از روش تحلیل روندی انجام شده است که ماهیت تحلیلی و آینده‌پژوهی نیز داشته باشد در گام دوم با تشکیل ماتریس با استفاده از پنل خبرگی تأثیر متقابل متغیرها در روند دیپلماسی دفاعی ایران با روسیه میزان تأثیرات آن‌ها بر یکدیگر بررسی و در ردیف‌ها و ستون‌های ماتریس یادداشت می‌شود در این ماتریس متغیرهای موجود در روندها اگر هیچ اثری نداشته باشد در ذیل ستون مربوطه عدد صفر درج می‌شود، در جدول تأثیر ماتریسی متغیرها تأثیر کم عدد ۱، تأثیر متوسط عدد ۲ و اگر اثر زیادی داشته باشد عدد ۳ درج می‌شود و در گام سوم با به‌دست آوردن جمع فعال و جمع غیرفعال، میزان تأثیر گذاری هریک مشخص می‌شود و با توجه به مطالب فوق و بر حسب اعداد به‌دست آمده تحلیل متغیرهای دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران با فدراسیون در بازه زمانی ۲۰۳۵-۲۰۱۰ انجام می‌شود.

بررسی دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران با فدراسیون روسیه

در سال ۲۰۱۰، روسیه از قطعنامه ۱۹۲۹ شورای امنیت سازمان ملل متحد حمایت کرد که تحریم‌های گسترده‌ای را علیه ایران وضع کرد، از جمله ممنوعیت انتقال بیشتر تسلیحات متعارف. انتقال تسلیحات روسیه به جمهوری اسلامی ایران از ۳۵ میلیون دلار در سال ۲۰۱۰ به ۴ میلیون دلار در سال ۲۰۱۵ کاهش یافت. در سال ۲۰۱۱، تهران در دادگاه بین‌المللی دادگستری ژنو از مسکو به دلیل نقض قرارداد شکایت کرد، زیرا روسیه در تحویل سامانه دفاع هوایی اس-۳۰۰ شکست خورد. ایران پیش از این ۱۶۶ میلیون دلار برای اس-۳۰۰ پرداخت کرده بود که ۸۰۰ میلیون دلار هزینه داشت. سه سال فشار بین‌المللی ایران را در سال ۲۰۱۳ به پای میز مذاکره با شش قدرت بزرگ جهان وادار کرد. پس از دو سال دیپلماسی فشرده، آن‌ها برنامه جامع اقدام مشترک (برجام) را اعلام کردند که تحریم‌ها را در ازای محدودیت‌های

هسته‌ای ایران کاهش دهند. اجرای برجام در ژانویه ۲۰۱۶ آغاز شد. انتقال تسلیحات در سال ۲۰۱۶ افزایش یافت، زیرا فدراسیون روسیه سفارش طولانی مدت به تعویق افتاده را که مربوط به سال ۲۰۰۷ برای سامانه موشکی دفاع هوایی اس-۳۰۰ بود، انجام داد (Holmquist and Khan, 2024).

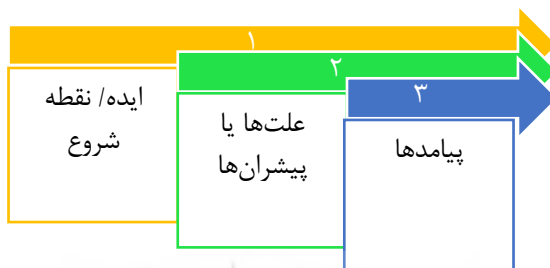
واردات تسلیحات ایران از روسیه در سال ۲۰۱۶ در مجموع به ۴۱۳ میلیون دلار رسید، اما پس از آن به مدت چهار سال تا سال ۲۰۲۰ به حدود ۳ میلیون دلار یا کمتر کاهش یافت. انقضای تحریم تسلیحات متعارف سازمان ملل در سال ۲۰۲۰ منجر به افزایش قابل توجهی در واردات تسلیحات در سال ۲۰۲۱ نشد. صنعت تسلیحات داخلی ایران خودکفتر شده بود. ایران زرادخانه پیشرفته‌تری از موشک‌های بالستیک و همچنین پهپادها را برای نظارت، شناسایی و نبرد توسعه داده بود. مقامات در بحبوحه تحریم‌های آمریکا به دنبال صادرات تسلیحات به عنوان منبع درآمد جدیدی بودند. ایران و روسیه پس از حمله پوتین به اوکراین در فوریه ۲۰۲۲، یک اتحاد استراتژیک جدید و بی‌سابقه ایجاد کردند. روسیه در تغییر نقش‌ها، برای دستیابی به تسلیحات به ایران روی آورد. ایالات متحده آمریکا مدعی شد، بین اوت تا دسامبر ۲۰۲۲، ایران صدها پهپاد شناسایی و انتحاری را ارائه کرد که روسیه علیه اهداف دولتی و غیرنظامی مستقر کرد (iranprimer, 2022).

بر اساس آخرین گزارش‌های رسانه‌ای، ۲۴ فروند جنگنده سوخو-۳۵ که در ابتدا برای مصر تولید و کنار گذاشته شده بودند، اکنون می‌توانند به ایران تحویل داده شوند. به گزارش i۲۴News، روس‌ها به دنبال مشتریانی برای هواپیمای فروخته نشده هستند و به نظر می‌رسد تهران به عنوان یک انتخاب طبیعی مطرح شده است. از آنجایی که آمریکایی‌ها به دلیل سوابق ضعیف حقوق بشری ارتش مصر شروع به فاصله گرفتن از ارتش مصر کردند، دولت مصر قراردادی به ارزش ۲ میلیارد دلار با روسیه برای خرید بیش از دوجین SU-۳۵ امضا کرد. با این حال، این معامله در نهایت به سرانجام نرسید. از آنجایی که ایران با ارسال پهپادهای شاهد به مسکو به تلاش‌های روسیه در جنگ کمک می‌کند، ایالات متحده نگران دستیابی ایران به جت‌های جنگنده SU-۳۵ ست. اعتقاد بر این است که این جنگنده‌ها به طور قابل توجهی قابلیت‌های رزم نیروی هوایی ایران را ارتقا می‌دهند (Holmquist and Khan, 2024: 3).

تجزیه و تحلیل داده‌ها

گام اول؛

در تحلیل روند مطالعات سیاسی با پرسش‌هایی همچون ایده و مبنای فکری آن، چیستی روندها، عوامل شتاب‌دهنده و کاهنده حرکت، پیامدهای تغییر مسیر و چگونگی تغییر مسیر روندهای نامطلوب به روندهای مطلوب روبه‌رو هستیم پس از آگاهی، مطالعه و شناخت روندهای پژوهش می‌توان با تصویر کشیدن آینده هویت و چشم‌اندازی ایجاد کرد که افق پیش‌رو را مشخص و نمایان سازد (معمری و بهروزی‌لک، ۱۳۹۹: ۱۰۵).

شکل ۲- مراحل شکل‌گیری یک روند

جدول ۱- تحلیل روند دیپلماسی دفاعی ایران با روسیه (۲۰۲۴-۲۰۱۰)

ایده/نقطه شروع	علت‌ها یا پیشران‌ها	پیامدها
۲۰۱۰/۲۰۱۵	وضع تحریم‌های گسترده علیه ایران بر اساس قطعنامه ۱۹۲۹ شورای امنیت سازمان ملل متحد	کاهش انتقال تسلیحات روسیه به جمهوری اسلامی ایران
۲۰۱۵	ارسال ۸۰ متخصص ایرانی به مراکز آموزشی آکادمی-نظامی فضایی موزایسکی روسیه	یادگیری و نحوه بکارگیری سامانه موشکی اس-۳۰۰
۲۰۱۵	همکاری ایران و روسیه در بحران سوریه	ارتقای قدرت هوایی و همکاری با نیروهای زمینی سوریه و تحت حمایت ایران
۲۰۱۶	اجرای برنامه جامع اقدام مشترک و کاهش تحریم‌ها	تحويل سامانه‌های موشکی پدافند هوایی اس-۳۰۰ از روسیه
۲۰۲۰/۲۰۱۶	وجود تحریم‌های جدید و متوقف شدن برجام	کاهش روابط نظامی ایران و روسیه علی‌الخصوص در بخش انتقال تسلیحات
۲۰۲۲	وجود جنگ اوکراین و روسیه	ارسال صدها پهپاد شناسایی و انتحاری به روسیه
اکتبر ۲۰۲۲	ارسال ۳۰۰۰۰۰ گلوله توپ جنگی به روسیه توسط ایران	تبدیل شدن به بزرگترین حامی نظامی روسیه در جنگ اوکراین-روسیه
۲۰۲۲	ارسال تسلیحات غربی به تصرف درآمده توسط روسیه به ایران	مهندسی معکوس تسلیحات توسط نیروهای متخصص ایران

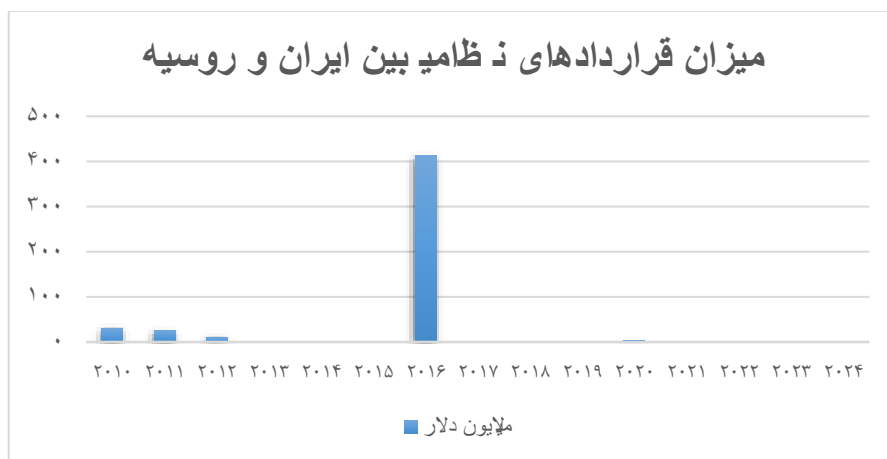
۲۰۲۲	آموزش پرسنل نظامی روسیه در مورد نحوه کار با پهپادهای شاهد ۱۳۶	حضور ۵۰ متخصص سپاه پاسداران ایران در روسیه
۲۰۲۲	کمک نظامی و انتقال تسلیحات از ایران به روسیه	آموزش ۴۰ خلبان ایرانی با سوخو ۳۵ در روسیه
۲۰۲۳	انعقاد قرارداد آلاوگا بین ایران و روسیه	انتقال دانش فنی و ارتقای توان تولید داخلی روسیه در تولید پهپاد شاهد
۲۰۲۴	ارسال موشک‌های فتح ۳۶۰ به روسیه (iranprimer, 2023)	پاسخ روسیه به موشک هیمارس ^۱ ایالات متحده آمریکا و همچنین صدمه زدن به زیرساخت‌های اوکراین
۲۰۲۴	آموزش پرسنل نظامی روسیه در ایران (voanews.2024).	یادگیری و استفاده از موشک‌های بالستیک فتح ۳۶۰
۲۰۲۴	آموزش نظامیان روس توسط حزب‌الله و سپاه در پایگاه نظامی شریعت سوریه	آشنایی نیروهای روسیه با هدایت پهپادهای شاهد ۱۳۶، ابابیل ۳ و رد
۲۰۲۴	اقدام ایران در تجهیز روسیه به موشک‌های بالستیک ایرانی (آنتونی بلینکن، وزیر خارجه آمریکا)	همکاری محرمانه اطلاعات و فناوری هسته‌ای روسیه با ایران

منبع (نویسندگان)

روند دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران با فدراسیون روسیه در بازه زمانی، ۲۰۲۴ - ۲۰۱۰ نسبت به دوره‌های قبلی در نگرش و ماهیت تغییر پیدا کرد به گونه‌ای که عواملی در ایجاد این تغییر تأثیرگذار بودند. در این دوره تحولات موجود در منطقه و نظام جهانی بر نحوه دیپلماسی دفاعی دو کشور اثرگذار بوده است به‌طوریکه روابط از یک‌طرفه به دوطرفه علی‌الخصوص در اواخر این دوره با شروع جنگ اوکراین با روسیه تغییر شکل داد در این برهه حساس هر دو کشور برای ایجاد بازدارندگی در کنار روابط دوجانبه در سطح منطقه‌ای نیز فعالیت می‌کردند نکته مهم در این فصل از دیپلماسی دفاعی ایران با فدراسیون روسیه پررنگ شده، فعالیت‌های هسته‌ای ایران و حمایت‌های معنوی فدراسیون روسیه از این برنامه بوده است. زیرا در این دوره فدراسیون روسیه که از سال ۲۰۲۲ درگیر جنگ تمام عیار با غرب در جبهه نبرد با اوکراین است تلاش می‌کند جمهوری اسلامی ایران را متقاعد کند که درقبال انتقال موشک‌ها از ایران به روسیه؛ دانش فنی لازم برای توسعه برنامه هسته‌ای ایران را به این کشور انتقال دهد. و با توجه به اینکه برنامه هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران در عواملی از

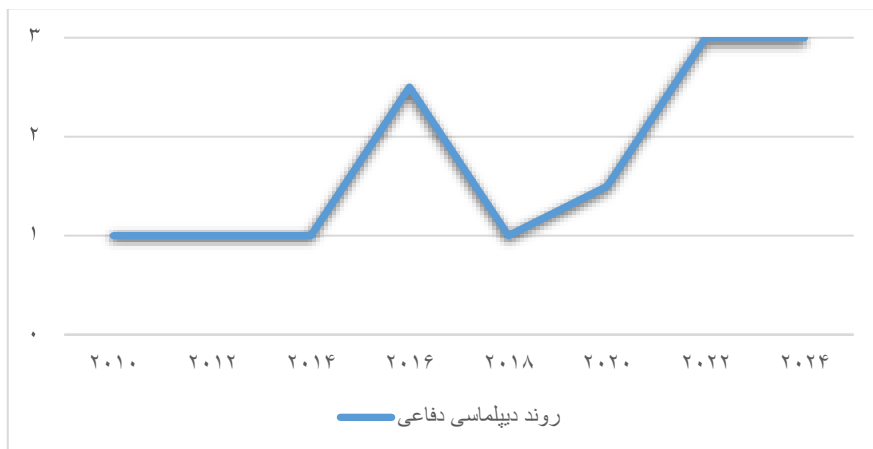
1- HIMARS

جمله؛ دستیابی به دانش و فناوری هسته‌ای و تکمیل چرخه سوخت هسته‌ای در همه سطوح، به‌عنوان نمادی از توانایی و استقلال نظام ج.ا.ایران در کسب علوم و تکنولوژی برتر در جهت افزایش پرستیژ و همچنین ارتقاء جایگاه هویتی ج.ا.ایران در جهان اسلام و نظام بین‌الملل بوده است و همچنین زمینه همکاری دیپلماتیک جمهوری اسلامی ایران و فدراسیون روسیه را تا سطح دیپلماسی هسته‌ای بین ایران و روسیه توسعه دهد البته حمایت‌های هشدار گونه فدراسیون روسیه به اسرائیل در زمینه حمله به زیرساخت‌های هسته‌ای ایران، در صحبت‌های سرگئی ریابکوف معاون وزیر خارجه روسیه در ۱۸ اکتبر ۲۰۲۴ کاملاً مشهود است. که بیان کردند «اسرائیل، فکر حمله به تاسیسات هسته‌ای ایران هم به سرش نزند.» بعد دیگر دیپلماسی دفاعی دو کشور، همکاری در بحران سوریه نیز به وضوح دیده شد. با حضور و دخالت دو کشور در حل بحران سوریه موجب تقویت روابط دیپلماسی دو کشور در سطح دوجانبه و منطقه‌ای شد در این بحران برای ایجاد ساختارهای امنیتی در منطقه، فدراسیون روسیه با حمایت هوایی در جهت ارتقای قدرت هوایی برای پشتیبانی نیروهای زمینی سوریه و نیروهای تحت حمایت ایران اقداماتی انجام داد. ولی با بررسی تحولات روندی روابط دفاعی دو کشور تا سال ۲۰۲۲ بیانگر این نکته است که فدراسیون روسیه مثل دوره‌های قبل روند تاکتیکی خود را در رابطه با ایران اجرا می‌کند صحت این مسئله با نگرستن به روند روابط دفاعی دو کشور بین سال‌های ۲۰۲۰-۲۰۱۶ مشخص می‌شود به‌طوری که با اعمال شدن تحریم‌ها از سوی غرب برای جمهوری اسلامی ایران و متوقف شدن برنامه جامع اقدام مشترک، روابط نظامی ایران و روسیه به‌ویژه در بخش انتقال تسلیحات کاهش یافت در نمودار ۱ میزان قراردادهای دو کشور در این دوره مشخص شده است.

نمودار ۱- میزان قراردادهای نظامی ایران با روسیه (۲۰۲۴-۲۰۱۰)
(نویسندگان)

بعد از شروع جنگ بین دو کشور روسیه و اوکراین در سال ۲۰۲۲ و با گسترش روابط نظامی ایران با روسیه در بخش‌های انتقال تسلیحات، مبادله‌های آموزشی و فنی، روند تاکتیکی یک‌طرفه روسیه در قبال ایران تغییر کرد و به روند تاکتیکی دوطرفه تبدیل شد به‌خاطر همین مسئله است که با گسترش روابط نظامی دو کشور در این دوره میزان قراردادهای نظامی کمتر شده است چرا که روابط نظامی دو کشور در سطح دوجانبه، به حالت معاوضه‌ای تغییر شکل داد به این‌صورت که با شروع جنگ و حمایت ایران از روسیه در بخش انتقال تسلیحات مثل پهپادها، توپ‌های جنگی و موشک‌های بالستیک و همچنین در بخش آموزش و انتقال فناوری این تسلیحات به فدراسیون روسیه همکاری می‌کرد و در مقابل هم فدراسیون روسیه مبادله‌های آموزشی انجام می‌داد به‌عنوان مثال آموزش خلبانان ایرانی برای یادگیری جنگنده‌های سوخو ۳۵، انتقال تسلیحات به تصرف درآمده غربی به ایران برای مهندسی معکوس این تجهیزات و همچنین همکاری محرمانه اطلاعات و فناوری‌های هسته‌ای با ایران انجام می‌داد.

نمودار ۲- روند دیپلماسی دفاعی ایران با روسیه (۲۰۲۴-۲۰۱۰)

روند دیپلماسی دفاعی ایران با فدراسیون روسیه در نمودار ۲، بر اساس حساسیت و اهمیت بودن روابط نظامی بین دو کشور در سطح دوجانبه و منطقه‌ای بررسی شده و بر اساس اهمیت استراتژیکی و تاکتیکی امتیازدهی شده است.

*در نمودار ۲، بیشترین امتیاز ۳، متوسط ۲ و کمترین ۱ درج شده است

گام دوم؛

تشکیل ماتریس تأثیرات متقابل متغیرها

جدول ۲- ماتریس تأثیرات متقابل متغیرها در روند دیپلماسی دفاعی ایران با روسیه در بازه زمانی ۲۰۱۰-۲۰۲۴

ماتریس تأثیر	خرید و فروش تسلیحات نظامی	مبادله‌های آموزشی نظامی	انتقال فناوری نظامی	جمع فعال
خرید و فروش تسلیحات نظامی	۰	۳	۳	۶
مبادله‌های آموزشی نظامی	۲	۰	۲	۴
انتقال فناوری نظامی	۲	۳	۰	۵
جمع غیرفعال	۴	۶	۵	*

گام سوم؛

تحلیل ماتریس تأثیر متقابل متغیرها در روند دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران با

فدراسیون روسیه (۲۰۲۴-۲۰۱۰)

- با توجه به اینکه جمع فعال متغیر خرید و فروش تسلیحات نظامی در روند دیپلماسی دفاعی ایران با فدراسیون روسیه بین سال‌های ۲۰۲۴-۲۰۱۰ نسبت به جمع غیرفعال بیشتر بوده و نشانگر آن است که این متغیر در روند دیپلماسی دفاعی دو کشور در این دوره، کلیدی و تأثیرگذار بر بسیاری از متغیرها بوده است و با استناد به اینکه این متغیر در این روند بر سایرین تأثیر دارد در منطقه روند اهرمی قرار می‌گیرد که می‌توان از آن به‌عنوان پیشران سایرین استفاده کرد.

- با توجه به اینکه جمع فعال متغیر مبادله‌های آموزشی نظامی در روند دیپلماسی دفاعی ایران با فدراسیون روسیه بین سال‌های ۲۰۲۴-۲۰۱۰ نسبت به جمع غیرفعال کمتر بوده و نشانگر آن است که این متغیر در روند دیپلماسی دفاعی دو کشور در این دوره، چندان کلیدی و تأثیرگذار نبوده است و با استناد به اینکه این متغیر در این روند تأثیرپذیر بوده و هم در بعضی موارد تأثیرگذار بوده جزو روند بافری واکنشی محسوب می‌شود.

- با توجه به اینکه جمع فعال متغیر انتقال فناوری نظامی در روند دیپلماسی دفاعی ایران با فدراسیون روسیه بین سال‌های ۲۰۲۴-۲۰۱۰ نسبت به جمع غیرفعال مساوی بوده و نشانگر آن است که این متغیر در روند دیپلماسی دفاعی دو کشور در این دوره، چندان کلیدی و تأثیرگذار نبوده است و با استناد به اینکه این متغیر در این روند هم تأثیرپذیر بوده و هم در بسیاری از موارد تأثیرگذار بوده جزو روند فراکنشی محسوب می‌شود.

شکل ۳- نگاشت ماتریسی متغیرها در روند دیپلماسی دفاعی ایران با روسیه ۲۰۲۴-۲۰۱۰

با توجه به نگاشت ماتریسی متفاوت متغیرها در روند دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران با فدراسیون روسیه بیانگر چندین نکته است ۱- خرید و فروش و انتقال تسلیحات نظامی در

روند دیپلماسی دفاعی دو کشور در وضعیت روبه‌رشد قرار دارد و تأثیرگذاریش نسبت به بقیه متغیرها بیشتر است. ۲- انتقال فناوری نظامی در روند دیپلماسی دفاعی دو کشور نشانگر عدم ثبات محیطی بوده و برنامه‌ریزی دقیق‌تری برای دیپلمات‌های نظامی و سازمان‌های دفاعی طلب می‌کند. ۳- مبادله‌های آموزشی در روند دیپلماسی دفاعی دو کشور نشانگر ثبات نسبی محیطی است و هر دو کشور برای خلق آینده مطلوب برنامه‌ریزی کنند.

چشم‌انداز روند دیپلماسی دفاعی ایران با فدراسیون روسیه

جدول ۳- چشم‌انداز تحلیل روند دیپلماسی دفاعی ایران با فدراسیون روسیه تا سال ۲۰۳۵ (نویسندگان)

نقطه شروع	علت‌ها یا پیشران‌ها	پیامدها
۲۰۲۴/۲۰۲۷	ادامه فرایند ارسال تجهیزات کاربردی از ایران به روسیه (مثل پهپاد شاهد)	انتقال سامانه پدافند هوایی اس-۴۰۰ از روسیه به ایران و تقویت سامانه پدافند هوایی کشور
۲۰۲۷/۲۰۳۰	خرید و انتقال جنگنده‌های سوخو-۳۵	ارتقای قابلیت‌های رزم نیروی هوایی جمهوری اسلامی ایران
۲۰۳۰/۲۰۳۵	تشدید تحولات منطقه‌ای و جهانی	همکاری استراتژیکی ایران با روسیه

با توجه به تحلیل روندی دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران با فدراسیون روسیه و بررسی ماتریسی متغیرها در این روند و همچنین به‌دلیل تحولات منطقه‌ای و جهانی دیپلماسی دفاعی دو کشور در ماهیت، عملکرد و نگرش تغییر پیدا کرده است و روند روبه‌رشد را طی می‌کند. در شرایط کنونی و وجود جنگ اوکراین، عملکرد و نگرش از تاکتیکی یک‌طرفه به تاکتیکی دوطرفه تبدیل شده است به‌طوری‌که جمهوری اسلامی ایران در سال ۲۰۲۲ با شروع جنگ بزرگ‌ترین حامی نظامی فدراسیون روسیه شد و همچنین با در نظر گرفتن تحلیل روندی دیپلماسی دفاعی دو کشور و انعقاد قرارداد راهبردی، امکان شریک استراتژیکی شدن ایران با روسیه در میان‌مدت وجود دارد.

شکل ۴- چشم‌انداز روند دیپلماسی دفاعی ایران با روسیه (نویسندگان)

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

روند دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران با فدراسیون روسیه (۲۰۲۴-۲۰۱۰) با توجه به تحولات منطقه‌ای و جهانی روند روبه‌رشدی را در سطح دوجانبه و منطقه‌ای داشته است. در سال ۲۰۱۵ با همکاری در جهت حل بحران سوریه وارد فاز جدیدی از روابط نظامی شدند در این دوره مبادله‌های آموزشی و فنی در جهت ارتقای توان دفاعی- رزمی و ایجاد بازدارندگی دو کشور صورت گرفت. به‌طور کلی در شرایط کنونی جهان یکی از دلایل تقویت دیپلماسی ایران با فدراسیون روسیه سیاست‌های توسعه طلبانه غرب بوده است. جمهوری اسلامی ایران راهبردها و سیاست‌های خود را در عدم وابستگی غرب تدوین و عملیاتی می‌کند در همین راستا روسیه با توجه به سیاست منفعت‌گرا و عمل‌گرا بودن خود روابط نظامی را گسترش داد تا ایران به‌عنوان مکمل ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی به‌عنوان قدرت منطقه‌ای ایفای نقش کند در این دوره راهبردهای دفاعی هر دو کشور نسبت به دوره‌های قبلی تغییر کرد به‌طور واضح میزان قراردادهای نظامی در این دوره ۴۸۱ میلیون دلار بوده است یکی از دلایلی که باعث شده میزان قراردادهای نظامی بین روسیه و ایران اندک باشد راهبرد تاکتیکی روسیه بوده است ولی بعد از شروع جنگ اوکراین - روسیه و فرسایشی شدن جنگ، راهبردها از تاکتیکی یک‌طرفه به تاکتیکی دوطرفه تغییر یافت به این شکل که قبل از جنگ فعالیت‌های نظامی در

بخش‌های انتقال تسلیحات، مبادله‌های آموزشی و فنی از روسیه به ایران بوده است ولی با شروع جنگ ایران به‌عنوان بزرگترین حامی نظامی فدراسیون روسیه تبدیل شد و قراردادهای در قالب معاوضه‌ای انجام شد به‌طوری‌که با شروع جنگ و حمایت ایران از روسیه در بخش انتقال تسلیحات مثل پهپادها، توپ‌های جنگی و موشک‌های بالستیک و همچنین در بخش آموزش و انتقال فناوری این تسلیحات همکاری می‌کرد در مقابل هم فدراسیون روسیه مبادله‌های آموزشی انجام می‌داد؛ از جمله آموزش خلبانان ایرانی برای جنگنده‌های سوخو ۳۵، انتقال تسلیحات به تصرف درآمده غربی به ایران برای مهندسی معکوس و همچنین همکاری محرمانه اطلاعات و فناوری‌های هسته‌ای با ایران انجام می‌داد در همین رابطه با توجه به تحلیل روندی و تقویتی دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران با فدراسیون روسیه، زمینه‌های تبدیل شدن روابط دو کشور از تاکتیکی به شریک استراتژیکی در بازه زمانی میان‌مدت وجود دارد.

توصیه‌های کلیدی برای سیاست‌گذاران دفاعی

- ۱- ایران و روسیه اقدامات لازم را در جهت عملیاتی کردن سند راهبردی، انجام دهند.
- ۲- ایران و روسیه تلاش خود را در جهت ایجاد معاهده دفاعی- امنیتی در سازمان همکاری شانگهای انجام دهند.
- ۳- برای رسیدن به بازدارندگی بالاتر، هر دو کشور موانع امنیتی موجود در منطقه را خنثی و ثبات را برقرار کنند.
- ۴- با توجه به حساسیت منطقه ایندوپاسیفیک، روسیه و ایران با همکاری چین یک کمربند امنیتی در اقیانوس هند ایجاد کنند.

قدردانی

نویسندگان این پژوهش بر خود لازم می‌دانند از کلیه اساتید دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا و دانشگاه امام علی (ع) که در این مقاله یاری دادند کمال تشکر و قدردانی را بعمل آورند.

تضاد منافع

این مقاله مشمول هیچ‌گونه تعارض منافع نیست.

منابع

- تاج آبادی، حسین، مرادیان، بهزاد (۱۳۹۳)، دیپلماسی دفاعی امنیتی جمهوری اسلامی ایران در برابر دیپلماسی اجبار ایالات متحده آمریکا، فصلنامه علمی مطالعات قدرت نرم، دوره ۴ شماره ۱۱، ۷۸-۴۹، تهران، [20.1001.1.23225580.1393.4.11.3.2](https://doi.org/10.23225580.1393.4.11.3.2)
- جعفری نیا، عباس؛ کاظم پور، ذکریا؛ محمدی، فرزاد (۱۴۰۱)، نقش دیپلماسی دفاعی در تأمین نیازهای پدافند غیرعامل جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه علوم و فنون نظامی، سال هجدهم شماره ۶۰، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، تهران، [Doi:10.22034/qjmst.2022.534853.1568](https://doi.org/10.22034/qjmst.2022.534853.1568)
- عباسی، علی اصغر؛ ساکن، حسام؛ بهرامی، محسن (۱۳۹۳) تحلیل تأثیر روند در آینده پژوهی، سومین همایش ملی آینده پژوهی، ۹-۱، تهران، <https://sid.ir/paper/821850/fa>
- غلامی، سعید (۱۳۹۸)، دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر فناوری موشکی، مجله سیاست دفاعی، سال بیست و هفتم، شماره ۱۰۷، ۱۶۰-۱۲۵، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، تهران، [20.1001.1.10255087.1398.27.3.4.1](https://doi.org/10.10255087.1398.27.3.4.1)
- مطلبی، مسعود (۱۴۰۰)، دیپلماسی دفاعی ایران در گام دوم انقلاب اسلامی؛ اهداف، راهبردها و الزامات، فصلنامه علمی مطالعات دفاع مقدس، دوره ۷ شماره ۲، ۹۸-۷۵، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، [20.1001.1.25883674.1400.7.2.3.1](https://doi.org/10.125883674.1400.7.2.3.1)
- معراجی، ابراهیم (۱۴۰۰)، گسترش ناتو به سوی شرق پیامدها و چشم انداز آن، فصلنامه مطالعات منابع ملی، سال هفتم شماره ۲۷، ۵۰-۳۱، تهران، <https://www.magiran.com/p2519696>
- معمری، حمیدرضا؛ بهروزی لک، غلامرضا (۱۳۹۹)، تحلیل روند آینده پژوهانه از مطالعات سیاسی در جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه علمی پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال دهم شماره ۳۷، ۱۰۳-۱۲۵، تهران، [doi:10.22124/wp.2021.18573.2720](https://doi.org/10.22124/wp.2021.18573.2720)
- میرحسینی، سید محسن؛ رحیم پور اصل، ایرج (۱۳۹۷)، کشورهای شکست خورده، چالش های نوپدید دیپلماسی دفاعی؛ تهدید نظامی یا فرصت جدید، فصلنامه سیاست، سال پنجم شماره ۱۸، ۱۹-۳۴، دانشگاه تهران، تهران، <https://ensani.ir/fa/article/387320>
- مینائی، حسین؛ حاجیانی، ابراهیم؛ دهقان، حسین؛ جعفرزاده پور، فروزنده (۱۳۹۵)، تعیین پیشران های اصلی دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران در سطوح منطقه ای و بین الملل، فصلنامه آینده پژوهی دفاعی، سال اول شماره ۱، ۲۶-۷، تهران، https://www.dfsr.ir/article_21377.html

- یوسفوند، یعقوب؛ مهدیان، حسین (۱۳۹۸)، نظم بحرانی و پیامدهای راهبرد دیپلماسی دفاعی جمهوری اسلامی ایران، نشریه سیاست دفاعی، شماره ۱۰۹، ۱۳۷-۱۱۳، دانشگاه عالی دفاع

ملی، تهران، [20.1001.1.10255087.1398.28.1.4.0](https://doi.org/10.1001.1.10255087.1398.28.1.4.0)

-Abbasi, Ali Asghar; Resident, Hassam; Bahrami, Mohsen (2015) Analysis of the impact of trends in future studies, the third national conference of future studies, 1-9, Tehran. [in Persian], [DOI:10.13140/2.1.3638.0485](https://doi.org/10.13140/2.1.3638.0485)

-Brodie, Bernard (1959), The Anatomy of Deterrence as found in Strategy in the Missile Age, Princeton: Princeton University Press, pp. 264-304, <https://www.jstor.org/stable/2009527>

Gholami, Saeed (2020), Defense Diplomacy of the Islamic Republic of Iran with an emphasis on missile technology, Defense Policy Magazine, 27, number 107, 160-125, Imam Hossein University (AS), Tehran[in Persian], [20.1001.1.10255087.1398.27.3.4.1](https://doi.org/10.1001.1.10255087.1398.27.3.4.1)

-Holmquist, E. Khan, I (2024), Russian-Iranian Military Cooperation, Russia and Eurasia Studies programme, 1-6, <https://www.foi.se/rest-api/report>

-Iran primer (2023), Iran & Russia: Burgeoning Military Ties, The United States Institute of Peace, 1-13, <https://iranprimer.usip.org/blog/2023>

-Jafari Nia, Abbas; Kazhampur, Zakaria; Mohammadi, Farzad (1401), The Role of Defense Diplomacy in the Passive Defense Needs of the Islamic Republic of Iran, Quarterly Journal of Military Sciences and Techniques, Year 18, Number 60, Command University and Aja Headquarters, Tehran [in Persian], [doi: 10.22034/qjmst.2022.534853.1568](https://doi.org/10.22034/qjmst.2022.534853.1568)

-Motallebi, Masoud (2020), Iran's Defense Diplomacy in the Second Step of the Islamic Revolution; Objectives, strategies and requirements, scientific quarterly of holy defense studies, volume 7, number 2, 75-98, National Defense University, Tehran [in Persian], [20.1001.1.25883674.1400.7.2.3.1](https://doi.org/10.1001.1.25883674.1400.7.2.3.1)

-Mearaji, Ebrahim (2022), NATO expansion to the east, its consequences and prospects, National Resources Studies Quarterly, 7th year, 27, 31-50, Tehran [in Persian], https://www.jnis.ir/article_163407

-Minaei, Hossein; Hajiani, Ibrahim; Dehghan, Hossein; Jafarzadepour, Faruzandeh (2016), Determining the main drivers of the defense diplomacy of the Islamic Republic of Iran at the regional and international levels, Defense Future Studies Quarterly, first year number 1, 7-26, Tehran[in Persian], https://www.dfssr.ir/article_21377_en.html.

-Mir Hosseini, Seyyed Mohsen; Rahimpour Asal, Iraj (2018), failed countries, emerging challenges of defense diplomacy; Military Threat or New Opportunity, Political Quarterly, Year 5, Number 18, 19-34, University of Tehran, Tehran [in Persian], <https://www.linkedin.com>.

- Moammeri, Hamidreza; Behruzilek, Gholamreza (2021), Analysis of the Future Research Process of Political Studies in the Islamic Republic of Iran, Scientific Quarterly Journal of the Islamic Revolution, Year 10, Number 37, 103-125, Tehran [in Persian], [doi:10.22084/rjir.2021.23021.3208](https://doi.org/10.22084/rjir.2021.23021.3208).
- Moniri, Kamel Mirzakhani Silab, Rasul (2017) Analytical study of the S-300PMU2 air defense system in the military doctrine of the Islamic Republic of Iran with regional deterrence. Presidential Leadership Studies Center, Strategic Public Policy Studies Quarterly, winter, 2018, Volume 10, Number 3, Tehran [in Persian], <https://sspp.iranjournals.ir>.
- Rahimi-Roshan, Hassan (2016), Deterrence and Ensuring Iran's Regional Security, Quarterly Journal of Politics and International Relations, Volume 1, Number 1, 79-99, Tehran [in Persian], <https://www.magiran.com/p2133085>.
- Reza, Ekhtiari Amiri (2022), Russia's Military Diplomacy in West Asia, Political Science Faculty of Mazandaran University, 1-23, <https://rms.umz.ac.ir>.
- Stroul, D. (2024), Russian-Iranian Cooperation and threats to u.s. interests, The Washington Institute for Near East Policy, 11-21, <https://www.congress.gov>.
- Tajabadi, Hossein, Moradian, Behzad (2015), Security Defense Diplomacy of the Islamic Republic of Iran against the Coercive Diplomacy of the United States of America, Scientific Quarterly of Soft Power Studies, Volume 4, Number 11, 49-78, Tehran [in Persian], [20.1001.1.23225580.1393.4.11.3.2](https://doi.org/10.1001.1.23225580.1393.4.11.3.2).
- Willard, James. (2006), Military Diplomacy : An Essential Tool of Foreign Policy at Theater Strategic Level, Kansas United States Army Command and General Staff College, 33-51, <https://www.amazon.com>.
- Winnie. R. (2012), "Dynamic change in china and Russia's Military Diplomacy", Diplomatic Courier, 1-11, <https://ciaotest.cc.columbia.edu>.
- Yusofund, Yaqoob; Mahdian, Hossein (2020), Crisis Order and Consequences of Defense Diplomacy Strategy of the Islamic Republic of Iran, Defense Policy Journal, No. 109, 113-137, National Defense University, Tehran [in Persian], [20.1001.1.10255087.1398.28.1.4.0](https://doi.org/10.1001.1.10255087.1398.28.1.4.0).
- Ziegler, By Charles E (2020), Russian Diplomacy: Challenging the West, Seton Hall Journal of Diplomacy and International Relations, University of Louisville, 1-17, <https://blogs.shu.edu>.